

Nieuwsbrief natuurherstel Binnenveld

voorjaar 2023 | voortgangsbericht

Staatsbosbeheer is in oktober 2022 gestart met de herstelwerkzaamheden in de Achterbergse Hooilanden. Het gaat om het afvoeren van de voedselrijke bouwvoor en het opzetten van het waterpeil. Deze activiteiten dragen bij aan het natuurherstel om de soortenrijkdom aan planten en dieren in stand te houden en verder te ontwikkelen. Het werk maakt deel uit van de landelijke aanpak in het kader van Natura 2000 en de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de provincie Utrecht. Ze zijn een vervolg op de eerder uitgevoerde kavelruil, waardoor de landbouwstructuur is verbeterd en de natuuropgave gerealiseerd kan worden. Samen met de Binnenveldse Hooilanden in de provincie Gelderland ontstaat hier een aaneengesloten natuurgebied in het beekdal rondom de Grift. In deze nieuwsbrief informeren wij u graag over de eerste ervaringen en blikken we vooruit op het komende seizoen.

Stand van zaken uitvoering

De [uitvoering van het natuurherstel in het Utrechtse deel van Binnenveld](#) vindt plaats in meerdere gebieden: De Hellen, Fortuinzicht en de Achterbergse Hooilanden. Hier is de aannemer voortvarend aan de slag gegaan.

Met meerdere graafmachines is in de Achterbergse Hooilanden de voedselrijke toplaag van de bodem verwijderd. De vrijkomende grond is gebruikt voor de aanleg van beheerpaden in het gebied. De resterende grond is via inschrijving naar de agrariërs gegaan. De grond is naar hun percelen gebracht en wordt door de agrariërs zelf over de percelen verwerkt. Deze tijdelijke depots gaan dan ook verdwijnen.

Foto: Graafmachines aan het werk in de Achterbergse Hooilanden.

In totaal heeft de aannemer de afgelopen periode circa 60 hectare gerealiseerd. Dat was een flinke uitdaging omdat de aanwezige veengrond vrij slap is.

We hebben rijplaten gebruikt om schade aan het nieuwe maaiveld te voorkomen. De grond is eerst op een “rug” gezet en daarna via vrachtwagens verplaatst.

Dorus Sterken (Projectleider bij aannemer Wetering)

“Vooral op het einde was het stevig doorwerken om de werkzaamheden voor het broedseizoen af te werken. Op een moment hebben we met zeven machines in het gebied gegraven. Het was een flinke logistieke operatie om de grond op de juiste plek te krijgen.”

Tijdens het werk is rekening gehouden met een overstroming. Het gebied is tenslotte een waterbergingsgebied. Ondanks de aanhoudende regenbuien konden we slechts een week niet graven. Helaas is het door de weersomstandigheden niet gelukt voor 15 maart de nieuwe beheerpaden in te zaaien met gras. Na een drogere periode en zorgvuldige check om verstoring van broedende vogels te voorkomen, is dit begin april alsnog gelukt. Ook de schade aan de bermen van de Maatsteeg is in overleg met de gemeente Rhenen inmiddels hersteld.

Afspraak met de aannemer was dat het waterpeil direct na het plaggen werd opgezet. Dit is gelukt. Hierdoor voorkomen we verdroging van het veen. De stuwen zijn op wat kleine aanpassingen na klaar. De natuur kan zich nu in deze peilvakken ontwikkelen. Op sommige percelen zal snel vegetatie verschijnen, andere krijgen daarentegen een helpende hand zodat de kwaliteit van de hooilanden verbetert.

Foto: Met de nieuwe stuw kunnen we het waterpeil op de centimeter regelen.

Maaien en zaaien

Blij verrast waren we met het verzoek van Ruben van der Meulen om stage te lopen bij Staatsbosbeheer. Als ervaren hydroloog wil hij graag meer leren over natuur en ecologie. Met hulp van onze collega's maakt Ruben een voorstel voor het ontwikkelingsbeheer van de geplagde percelen.

Foto: De uitdaging om van kale percelen bloemrijke graslanden te maken

Vanuit ecologisch standpunt zijn er verschillende mogelijkheden voor de ontwikkeling van vitaal botanische grasland. Door het plaggen, vooral noodzakelijk voor het verwijderen van de voedselrijkdom in de toplaag, blijft kale, zwarte grond achter. Zaden, maar ook het bodemleven zoals schimmels en insecten worden hierdoor deels verwijderd. Doen we niets, dan ontstaat er langzaam een moerasbos. Het streven is hooilanden te ontwikkelen met hoge natuurwaarden, daarom gaan we in ieder geval jaarlijks maaien en afvoeren.

Verder zijn er twee keuzes te maken:

- we laten de natuur zijn gang gaan om te zien of de gewenste soorten (grote ratelaar, orchideeën, moeraskartelblad, etc.) vanzelf in het gebied komen.
- we helpen de natuur door recent gemaaid gras van vergelijkbare gebieden te verspreiden over de

percelen. De aanwezige zaden kunnen dan ontkiemen en zorgen voor een snelle(re) ontwikkeling van de botanische graslanden. Daarmee wordt het risico verkleind op bosvorming en ruigteontwikkeling.

In overleg met de ecooloog kiezen we voor een mix van beide strategieën. Op ongeveer de helft van de percelen laten we de natuur haar gang gaan. Op de andere helft strooien we maaisel uit. Hierbij gebruiken we alleen maaisel wat vrijkomt in de Hellen, de Bennekomse Meent of mogelijk al de Binnenveldse Hooilanden.

Het is een fikse puzzel om er voor te zorgen dat het gewenste maaisel (vochtig hooi) met gewenste soorten binnen 24 uur op het juiste moment, op het juiste perceel komt. Niet onbelangrijk is het moment van maaien; als de zaden rijp zijn, maar nog niet van de plant vallen. Verder willen we voorkomen dat er schade ontstaat in de bestaande natuurgebieden en aan het nieuwe maaiveld van de Achterbergse Hooilanden. Een stevige opgave dus, die mogelijk over meerdere jaren uitgevoerd moet worden.

Natuurfilm Binnenveld.

Van de ontwikkelingen in Binnenveld wordt door Luc Enting films een documentaire/natuurfilm gemaakt met de werktitel "Hooiland". Verschillende organisaties dragen bij aan deze film. Ook Staatsbosbeheer ondersteunt de filmers, zodat de ontwikkeling van de Achterbergse Hooilanden ook goed in beeld is. De werkzaamheden in het Utrechtse deel van Binnenveld zijn hiermee onderdeel van het verhaal. Naast de historie van het gebied komen de recente ontwikkelingen en met name het herstel van de natuur en biodiversiteit aan bod in deze film. Hooiland wordt onder andere rond kerstmis 2023 uitgezonden op NPO2 door BNNVARA. Meer informatie:

<https://www.zandman.tv/hooiland/film.php>

De eerste bezoekers

Het is voor sommige vogels en dieren schrikken, als een deel van de grasvelden waarin ze jaarlijks broeden tijdelijk zijn verworpen tot een zwarte kale bodem. De website waarneming.nl is een verzamelaarsplaats waar liefhebbers en specialisten van de natuur alle waarnemingen melden. In maart 2023 zijn op de kale gronden en directe omgeving al de volgende vogelsoorten waargenomen: kievit, goudplevier, zilverplevier, wulp, bonte strandloper, tureluur, graspieper, veldleeuwerik, en wintertaling. Sommigen gaan al broeden, anderen waren alleen op doortocht. De pionier soorten die snel een nieuw leeg gebied koloniseren zullen langzaam weer verdwijnen. We verwachten wel een toename aan het totale aantal soorten en broedparen. De boswachters en ecologen maken dankbaar gebruik van deze informatie. Ze stemmen het beheer hier op af en stellen het waar nodig bij.

Een ding weten we zeker, de in Binnenveld aanwezige reeën kwamen tijdens de uitvoering regelmatig langs om een oogje in het zeil te houden.

Foto: De zilverplevier foerageert graag op modder met een dun laagje water op het maaiveld.

Archeologie

Vooraf is er door een gespecialiseerd bureau archeologisch onderzoek uitgevoerd. In het gebied zijn enkele zandruggen aanwezig waar nog voordat hier pakketten veen op zijn afgezet al mensen rondliepen, denk dan aan onze voorouders in de steentijd. In het gebied zijn enkele zandruggen aanwezig waar mogelijk lang geleden bewoning was. Om deze plekken waardevolle zandige plekken niet te verstoren heeft Staatsbosbeheer de plannen iets aangepast.

Toen de machines aan de slag gingen, zijn we vrij snel benaderd door archeologen uit de omgeving die aanboden te helpen om toevalsvondsten te bergen die in het veen liggen of op ondiepe zandige koppen.

Op basis van een vergunning en goede afspraken hebben deze vrijwilligers de geplagde percelen nagelopen. Hierdoor beschermen we niet alleen de aanwezige bodemschatten, ook komen we ook steeds meer te weten over de geschiedenis van Binnenveld.

Vondsten uit de steentijd zijn (nog) niet gedaan omdat de zandruggen in het gebied onbeschadigd zijn gebleven. Wel zijn er na het plaggen interessante zaken gevonden welke nog geïnventariseerd en gefotografeerd worden. Een voorbeeld is een vondst van een stam eikenhout in het veen. Deze stam lag al heel lang beschermd door het zure en zuurstofloze water en geeft waardevolle informatie over de begroeiing uit een bepaalde periode. Omdat het aantal jaarringen te gering was kwam het niet in aanmerking voor gedetailleerd onderzoek naar soort en leeftijd.

In fase twee zullen de archeologen de werkzaamheden weer volgen. Aan het eind van het project volgt nog een rapportage met al hun bevindingen.

Ervaringen met saneringen

Het kan snel gaan met de natuurontwikkeling op de gesaneerde locaties langs de Ketelweg en Wageningse laan. Stonden in het voorjaar van 2022 de kranen nog te graven, in september van hetzelfde jaar kon boswachter beheer Harald Vliem al aan de slag.

Harald Vliem; Boswachter beheer Staatsbosbeheer:
“We willen voorkomen dat de gebieden gelijk overwoekerd worden door wilgen en els. Daarom heb ik de aannemer gevraagd om deze percelen in het najaar al te maaien. Als we er niet snel bij zijn hebben we straks een moerasbos in plaats van botanisch grasland.”

Staatsbosbeheer is blij met de door de provincie uitgevoerde saneringen. De stortplaats met zinkchloride die het natuurgebied bedreigde en het grondwater vervuilde is gesaneerd door de bron te verwijderen. Nu kan het schraalland zich hier uitbreiden. Het kan wel 20-30 jaar duren voordat de gewenste soorten die de Hellen uniek maken, zich hier vestigen.

Met de kwaliteit van het aanwezige kwelwater gaan we voor een uitbreiding van het uiterst zeldzame geel schorpioenmos. Deze soort komt maar op 2 of 3 plaatsen voor in Nederland, waaronder het N2000 gebied De Hellen. Een venige ondergrond en water uit de diepe ondergrond zijn vereisten. Droogte is funest.

Foto: Natuurherstel sanering langs de ketelweg

En zo zijn er meer unieke soorten in het N2000 gebied die meer ruimte krijgen dankzij de saneringen. Onder het wateroppervlak zijn recent door Albert Dees (aquatisch onderzoeker) meerdere voor Nederland unieke water gebonden soorten waargenomen. Het gaat om vlokreeftjes, snuitkevertjes, watermijten en kleine schimmels die weer parasiteren op waterkevers. Vooral de oevers van poelen met mossen blijken een ideale omgeving te zijn. Juist deze oevers en poelen zijn met de saneringen in het landschap achtergelaten. Nu maar hopen dat, zowel boven als onder water de unieke soorten snel hun weg weten te vinden.

Renoveren uitzichtpunt Grebbeweg

In het najaar van 2023 starten we met de werkzaamheden in de Hellen. Langs de Grebbeweg is een uitzichtpunt met bankje en informatiepaneel. Dit gaan we geheel renoveren en zal daarom een periode niet te gebruiken zijn. Naast het vervangen van het bankje en het paneel wordt deze plek iets hoger voor een beter uitzicht op de blauwgraslanden.

Natuurverhaal

Met regelmaat publiceert Staatsbosbeheer natuurverhalen op de website met achtergrond informatie. Zo is afgelopen november het een verhaal gepubliceerd '[Terug naar trilveen en blauwgrasland in Binnenveld](#)'.

Een aanrader om te lezen voor meer informatie over de werkzaamheden in Binnenveld.

Planning

Broedseizoen 2023

- Plaatsen van een informatiepaneel langs het fietspad bij de Achterbergse Hooilanden.
- Voorbereiding 2^e fase met de aannemer.

Zomer 2023

- Monitoring van de aanwezige kwartels in de Achterbergse Hooilanden;
- Start plaggen 2^e fase in de Achterbergse hooilanden;
- 1^e ronde uitstrooien maaisel in de Achterbergse hooilanden.

September 2023 t/m maart 2024

- Start met verwijderen van opslag in de Hellen
- Uitvoeren maaiwerk
- Uitvoeren plagwerk en renoveren van de stuwen in de Hellen;
- Uitvoeren plagwerk en opzetten peil Fortuinzicht;
- 2^e ronde uitstrooien maaisel in de Achterbergse hooilanden;
- Nieuwe beplanting (laagveenbos) langs de Grebbeweg in de Hellen.

Informatie

Meer informatie over natuurherstel Binnenveld is te vinden op de website van Staatsbosbeheer staatsbosbeheer.nl/binnenveldutrecht/

Vragen en opmerkingen kunt u sturen naar: binnenveldutrecht@staatsbosbeheer.nl

Boswachter Corien en haar collega's geven op het blog van de boswachter regelmatig informatie over de natuur in de provincie Utrecht. boswachterblog.nl/utrecht/

De werkzaamheden maken deel uit van de landelijke aanpak in het kader van Natura 2000 en de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland. Meer informatie hierover kunt u vinden op:

Natuur in de provincie Utrecht: [provincie-utrecht/onderwerpen/natuur](https://provincie-utrecht.nl/onderwerpen/natuur)

PROVINCIE UTRECHT

